

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen
Møte tirsdag den 7. november 1950 kl. 13.15.

Møtet ble ledet av fung. formann: U t h e i m .

Til stede var følgende medlemmer: Smitt Ingebretsen, Klippenvåg, Konrad Knudsen, Lavik, Gjestebø, Moseid, Sven Nielsen, Selvik, Strøm, Torp, Utheim, Finn Øen (møtte for Valen, som senere kom til stede) Natvig Pedersen, Kjøs, Bratteli, Friis, Arntzen, Jakob Lothe, Wright og Vatnaland.

Dessuten var tilstede: Statsminister Gerhardsen, statsråd Hauge, utenriksråd Skylstad, byråsjef Jacobsen fra Utenriksdepartementet, samt fra Forsvarsdepartementet generalene Berg og Backer, byråsjef Nielsen og konsulent Daasnes.

Formannen: Jeg vil få si et par ord før jeg gir noen ordet. Her er flere medlemmer som møter for første gang. Jeg vil få lov å si til disse nye medlemmer at de ting vi drøfter her, må behandles med den største grad av hemmelighet. Det vil jeg få lov å innskjerpe overfor de nye medlemmer som er til stede.

Jeg gir så ordet til statsråd Hauge.

Statsråd Hauge: Først vil jeg gjerne få si, at mens vi arbeidet med disse sakene borte i Washington, tenkte jeg mangen gang med takknemlighet på de møtene vi hadde hatt her hjemme før jeg dro. Det viste seg at de var overordentlig verdifulle og nyttige for oss. Vi hadde drøftet de riktige spørsmålene – og noen flere også for den saks skyld – og det ga oss som arbeidet der borte, en overordentlig god støtte i ryggen, syntes vi.

Dette møte som vi hadde i Washington, var jo delvis et møte av militære sakkyndige og delvis et møte av forsvarsministre. De militære sakkyndige møtte før oss for å gjøre et forberedende arbeid og legge opp sakene til forsvarsministrene. Jeg tror det er nok at jeg her i det vesentlige holder meg til det som foregikk i forsvarskomiteen, for det er de samme sakene som går igjen og får sin endelige utforming der. Bare på et par steder tror jeg det kan være riktig å gripe litt tilbake til det som foregikk innenfor de militære komiteer.

Det var en ganske svær dagsorden, og vi arbeidet slett ikke bare med det såkalte tyske spørsmål, som man kanskje kan få inntrykk av. Dette tyske spørsmål kom til å dominere den siste del av vårt tre dagers møte. Men det ble gjort unna et stort arbeid før det tyske spørsmål kom opp. Jeg betenker meg ikke på å si at dette møte, som var det fjerde i rekken, uten sammenligning var det beste møte vi har hatt. Forsvarsministrene fikk høve til å arbeide langt mere enn de noen sinne hadde fått arbeidet tidligere. Det var mange ting som bidro til det. Det ene var selvfølgelig at vi nå er kommet fra de generelle uttalelser og prinsipper og over til de konkrete sakene, hvilket gjorde det enklere å arbeide. Men jeg tror nok jeg må si at det skyldes at den nye formann – det var Marshall – var en svært god formann. Han hadde ingen som helst trang til å forkorte et ordskifte, slik som man vel må si at den

tidligere formann hadde det, og det førte med seg at det ble nesten en hjemmestemning rundt omkring bordet, de som hadde noe på hjertet, kom fram med det, og jeg er ikke i tvil om at det gjorde at konferansen ble langt fruktbarere enn noen vi hadde hatt.

Jeg vil gjerne få lov til her å gi en rapport om hovedsakene på dagsordenen. Jeg tar dem slik som de fremgår av dagsordenen selv.

Det første som jeg da gjerne vil si et par ord om, er behandlingen av den såkalte kortsiktige forsvarsplan. Komiteen vil erindre at alle regionene på forhånd hadde sendt inn planer for hvordan de på beste måte ville utnytte de styrker og resurser som de faktisk hadde pr. 1. september 1950. Korttidsplanen er med andre ord ikke noen fremtidsplan, noen plan for hva man trenger en gang i fremtiden, og hvordan man da i tilfelle skal bygge opp det og bruke det; korttidsplanen er – om man vil – en nødplan for hvordan man skal bruke de styrkene som man i dag faktisk har. Det er jo kjent av alle at de styrkene vi har i dag, ikke er tilstrekkelig store og effektive. Men det er samtidig klart at man må ha planer rede for hvordan man på beste måte skal utnytte det man har, og jeg kan vel legge til, at jo mindre man har, desto nødvendiggere blir selvfølgelig fellesarbeidet, samarbeidet og integreringen.

Regionenes korttidsplaner var sendt inn til den sentrale militære organisasjon i Washington, den såkalte Standing Group, og jeg vil si at Standing Group etter mitt skjønn hadde gjort et meget fortjenstfullt arbeid.

Formannen: Er det der general Øen er vår representant?

Statsråd Hauge: I Standing Group sitter ingen norsk representant, Standing Group er et arbeidsutvalg for militærkomiteen, og der sitter general Øen. – Standing Group hadde tatt disse planene for seg, og hadde innlevert en rapport til militærkomiteen. Rapporten gikk deretter til forsvarskomiteen, den er etter mitt skjønn et meget verdifullt arbeid, som på mange måter er egnet til å gi oss tillit til den institusjon.

Standing Group fant at den i det store og hele kunne akseptere den strategiske tenkning som var nedlagt i de regionale korttidsplanene. Det gjorde en del anbefalinger til regionene om hvordan de skulle plasere sine styrker ut fra militære hensyn. Disse deres anbefalinger om plasseringen av styrkene hadde ingen betydning for oss, fordi de fant at lokaliseringen innenfor vår region var slik som den måtte og burde være. Videre pekte Standing Group på de mangler som var til stede når det gjaldt utrustningen og treningen av de styrker som den kortsiktige plan har å rutte med. De pekte på at innenfor den nordeuropeiske region var det en rekke mangler. Det var for øvrig en rekke mangler i alle regioner, så det var ikke noe særskilt for den nordeuropeiske region. Men jeg skal nevne hva Standing Group hadde festet seg ved. De festet seg ved at det pr. 1. september 1950 var en betydelig mangel på artilleri, artilleri mot såvel flymaskiner som tanks. Det var mangel på stridsvogner, og det var mangel på reservedeler og på reserver i våre flyvåpen. De pekte på, hva vi alle vet, at det i våre land er et meget lite opplag av forsyninger både til de militære styrker og til samfunnet ellers. De pekte f.eks. særskilt på at det var lite

forsyninger av drivstoffer i landene. De festet oppmerksomheten på at styrkene i Danmark og Norge fikk en mindre adekvat trening, særlig når det gjaldt i høyere forband, enn de er vant til å se det i sine egne land. Som et særskilt punkt fremhevet de at det i Danmark og Norge ikke er noen regulære styrker, og de pekte på hvilken mangel det i og for seg var for de vepnede styrker i våre land. Når det gjaldt flyvåpnet og marinen, som jo er sterkt teknifisert, var denne mangel en overordentlig fremtredende mangel, som måtte gi seg utslag i effektiviteten. Jeg kunne regne opp de tilsvarende mangler for de øvrige regionene; men jeg tror ikke det er nødvendig å gjøre det. I det store og hele må jeg si at som regel er manglene, f.eks. i den vesteuropeiske region, de samme som de mangler som her er fremhevet hos oss. Standing Group framhevet at havgruppen står langt bedre når det gjelder styrker enn noen annen region, såvel når det gjelder kvantiteten som når det gjelder styrkenes kvalitet. Det er jo i virkeligheten den amerikanske og britiske marine som har avdelt en ganske betydelig del av sine sjøgående stridskrefter til denne gruppe, og da blir resultatet relativt bra. Standing Group framhevet en mangel innenfor havgruppen som det for oss er grunn til å feste oppmerksomheten ved, de framhevet mangelen på utstyr til handelsflåtens selvforsvar. Denne saken har vi prøvd å drive for å få den opp på internasjonal basis. Vi har prøvd innenfor den nye skipsfartsorganisasjonen uten held. Vi har prøvd innenfor den militære organisasjon med noe mer held. Spørsmålene om hvordan man skal sørge for at handelsflåten på de store hav får det nødvendige selvforsvar, har vært behandlet innen oceangruppen. Fra oceangruppen har saken vært levert videre til Standing Group; innenfor Standing Group tror jeg nok saken kanskje er blitt noe forsinket, fordi det er noen uenighet mellom Amerika og Storbritannia om hvordan dette skal gjøres. Jeg skulle gjette på at amerikanerne i noe høyere grad enn britene er innstilt på at de store land må hjelpe til overfor de små land. Jeg skulle nesten tro at Storbritannia, som hadde slike kolossale byrder i forhold til andre lands handelsflåter under siste krig, inntar en noe mer reservert holdning når det gjelder de forpliktelser det kan påta seg. Jeg gir det ikke ut for noe annet enn det jeg *tror* det er. Vi tok opp saken i forsvarskomiteen, og forsvarskomiteen vedtok uten noen dissens en anmodning til Standing Group om at denne skulle prøve å få saken fram på et så tidlig tidspunkt som mulig.

Jeg vil nevne som et annet trekk i denne rapport om korttidsplanen, at Standing Group viser en sympatisk forståelse for Nord-Norges forsvar. Jeg kan ikke gå i detaljer, og jeg vil heller ikke at noen her skal overdrive betydningen av det jeg sier, men jeg synes at man av det som står der, får en hyggelig fornemmelse av at de der borte ser noe større på dette enn man f.eks. ofte kan gjøre det i London, hvor man er svært nær Kanalen, og hvor man er langt borte fra Nord-Norge.

I forbindelse med korttidsplanen kom det opp et spørsmål om baser, som jeg gjerne vil si noen ord om. Fra militær side ble det framhevet at gjennomføringen av de forsvarsplaner som var lagt opp, i nokså høy grad ville avhenge av at styrkene fra de land som skulle komme de andre til hjelp, på forhånd hadde sikkerhet for at de kunne få de baser og de lettelser som de trengte for å kunne kjempe effektivt. Som en følge av denne tankegang foreslo militærkomiteen overfor forsvarsministrene at

de skulle skrive et brev til rådet som den øverste politiske instans og gjøre oppmerksom på at det ut fra militært synspunkt var av svært stor betydning at man kunne få disse spørsmålene klarlagt. Den militære side ville ha til oppgave å klarlegge i hvilken grad de foreliggende forsvarsplaner ville nødvendiggjøre at det ene land kunne få adgang til å operere i det andre land, og så måtte det bli de politiske myndigheter som trådte i forbindelse med hverandre, og inngikk de nødvendige avtaler seg imellom. Militærkomiteen hadde tenkt seg at det mest hensiktsmessige ville være tosidige avtaler mellom det land som skulle sette inn styrkene, og det land som skulle motta dem. Vi fant at dette brevet var formet slik at det meget lett kunne tolkes på den måte at det var spørsmål om baser allerede i fredstid. Vi var slett ikke sikre på at det var det egentlig ble siktet til fra militær side, men i all fall var brevet formet slik, og vi fant derfor at vi måtte ta saken opp. Da korttidsplanene kom på dagsordenen i forsvarskomiteen, ga jeg derfor en redegjørelse for norsk basepolitikk, slik som jeg hadde gjort det her hjemme i komiteen like i forveien, basert på den definisjon av norsk basepolitikk som jeg leste opp her i den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite, og som ikke ga anledning til noen innvendinger. Jeg sa at vi jo hadde en særskilt situasjon både geografisk og politisk i dette spørsmål i Norge, jeg nevnte også ordlyden i den noteveksel vi hadde med russerne i 1949, da de spurte oss om vi hadde tenkt å gå inn i pakten. Jeg sa at de norske myndigheter så det slik at vi ikke burde ta imot fremmede makters stridskrefter på norsk jord i fred, eller nøyaktigere bestemt: så lenge vi ikke var angrepet eller kjente oss så truet at vi selv bad om at andre skulle komme oss til hjelp. Jeg poengterte at denne basepolitikk ikke på noen måte betydde at vi ikke ville bygge potensielle baser på egen hånd etter alliert mønster. Jeg understreket, som jeg gjorde det her, at denne basepolitikk på ingen måte hindrer at vi i de riktige konstitusjonelle former drøfter, og eventuelt inngår avtaler med våre allierte om bruk av våre baser i krigstilfelle. Jeg sa videre at vi har ikke noe mot kortsiktige besøk av våre venner, slik som vi har gjort det hittil, men vi mener at det ville være uklokt om fremmede makters stridskrefter ble basert permanent på norsk jord i fred. Jeg sa at vi mener dette ikke bare er en spesiell norsk interesse, men vi mener det er en felles interesse.

Jeg må si at det er meg en glede å kunne fortelle om denne norske basepolitikken – jeg kan ikke si at den fikk tilslutning; for det var der ikke noen oppfordring til – at det ble helt klart at denne norske basepolitikken kom ikke i veien for det som man på annet hold mente var en militært og politisk riktig forsvarspolitik under pakten. Det ble sagt fra Marshalls side like etterpå at det som deres militære ønsker, er en utbygging av visse norske flyplasser, slik at de vil være i stand til å ta imot hjelp utefra, fra allierte stridskrefter, i krigstilfelle, underholde dem og sette dem i stand til å operere effektivt derfra. Jeg svarte da øyeblikkelig til det at det er noe vi også ønsker. Marshall la til at det fra deres side ikke er noe ønske om å stasjonere stridskrefter i Norge allerede i fredstid. Senere – det kan jeg kanskje fortelle med det samme – hadde jeg en samtale med general Bradley og med sjefen for det amerikanske flydepartement, Mr. Finletter, og fremtredende militære i det amerikanske flydepartement. De resonnererte akkurat som vi. De mente at det var en

felles alliert interesse at man holdt allierte stridskrefter unna norsk territorium m.a.o. at man ikke stasjonerte dem der fast. Det de hadde interesse av, var at de av våre militære anlegg som ville få anvendelse i en felles strategi, ble utviklet, så de var brukbare. De var videre interessert i at man kunne ha den formelle side av dette klart, med andre ord at man kunne få avtaler om bruken av anleggene i krigstilfelle eller når vi selv ba om det. De sa til meg, at hadde de norske forbeholdene i basepolitikken bare vært hva vi mente var riktig, hadde det bare vært en slags norsk politisk egenvurdering, kunne kanskje saken stått i en annen stilling enn når det er, hva vi også har ment, en velforstått felles politisk interesse. Jeg tror derfor jeg kan bekrefte, hva jeg sa i denne komite før jeg dro, at den basepolitikk som er utformet, tolket etter disse retningslinjer, vil være brukbar innenfor paktsamarbeidet. Vi fikk saken meget inngående utdebattert med det amerikanske flyvåpen. Vi har ikke fått den så inngående utdebattert med den amerikanske marine, fordi tiden ikke strakk til for det, men jeg skulle tro at de erklæringer som Marshall og Bradley ga på dette punkt, dekker hele feltet.

Det siste punkt jeg vil nevne når det gjelder den kortsiktige forsvarsplan er at det under den kortsiktige plan er krystallisert ut en reserve på den annen side av Atlanterhavet til innsetning i Europa der hvor nøden er størst. Denne reserven er kanskje ikke så stor som man kunne ønske seg den, men den er der. Det som man selvfølgelig må være oppmerksom på, er at innsetningen av en slik reserve som er stasjonert på den annen side av Atlanterhavet, nødvendigvis tar tid. Transporten er jo lang, og må gå i det vesentlige over sjøen. Den delen av de amerikanske styrkene som vel er mest bevegelig og som raskest kan komme fram, er de luftbårne styrkene og marinekorpset, altså ikke de sjøgående, men marinekorpset. Det er styrker som til enhver tid har sin shipping omkring seg, liggende ved siden av seg, og som derfor har et høyere transportberedskap enn noen annen.

Formannen: Størrelsen av disse reservene er altså fastslått. Jeg spør ikke om hvor store de er.

Statsråd Hauge: De er nevnt i planen. Dette var de kommentarer jeg tror det er riktig å gi til den kortsiktige forsvarsplan.

Jeg vil så gjerne som 2net punkt gå over til den mellomlange forsvarsplan, altså den som refererer seg til 1954. Før jeg reiste over, drøftet vi her i komiteen meget inngående spørsmålet om forsvarslinjen i Europa. Det var, så vidt jeg kunne bedømme det, full enighet om at vi skulle gjøre hva vi kunne for å arbeide for at forsvarslinjen i Europa ble skjøvet så langt østover som mulig, til Elben eller demarkasjonslinjen. Jeg husker at jeg gjorde oppmerksom på at de foreliggende planer, som jo hadde fått sin form før spørsmålet om den integrerte styrke kom opp, stilte seg forholdsvis beskjedne mål i Vest-Europa, og neppe ville gi oss her i Nordeuropa den dekning av den søndre grense som vi ønsket. Den resolusjonen som utenriksministrene vedtok, fastla i grunnen at det nå var spørsmål om å bygge opp et forsvar for Europa som skulle inkludere Vest-Tyskland, og som i virkeligheten er det eneste ordentlige forsvar for Europa. Det viste seg imidlertid at de militære,

kanskje ikke minst de britiske og de franske militære, var mest innstilt på at man skulle si til sine politikere: Bygg dere først opp den nødvendige styrke, så skal nok forsvarslinjen bli flyttet. Det er ingen grunn til å trekke opp forsvarslinjer som vi i virkeligheten ikke kan holde. – Fra norsk side og dansk side og også fra annet hold ble gjort gjeldende med styrke at oppgavene for de politiske organer er å fastslå de mål vi skal sette oss i 1954. Vi diskuterer ikke nå spørsmålet om hva vi kan gjøre med det vi har i dag, men vi diskuterer hva det er vi vil prøve å kunne gjøre i 1954. Da må vi ha en målsetting som er politisk akseptabel, og en målsetting som kan innebære om man så vil – noen inspirasjon eller noen oppmuntring for folkene som skal bygge opp disse styrkene. Så blir det de militæres oppgave å fortelle oss hva det skal til for å kunne gjennomføre en slik politisk målsetting. Den danske forsvarsminister gikk meget sterkt ut i den sak, som man jo kunne vente, idet man jo ikke skal være noen militær fagmann for å forstå at det eneste virkelige forsvar av Danmark man kan få, er at dets sydgrense er dekket i Mellomeuropa. Vi fulgte opp etter beste evne.

I militærkomiteen var det for øvrig vår general Øen som ledet denne aksjon, danskene var ikke der særlig aktive. Øen oppnådde å få en formulering av den grunnleggende strategi man skulle bygge på i Tyskland, som etter omstendighetene var tilfredsstillende. General Øen gjorde der etter mitt skjønn et meget godt arbeid. Vi hadde på forhånd formet ut et skriftlig statement, som han først leste opp og deretter kjempet for. Det ble delt rundt. Jeg tror, som sagt, man må si at det han der oppnådde å få til, var etter omstendighetene tilfredsstillende.

Situasjonen i komiteene var jo i virkeligheten den at alle som satt der, var klare over at det er løsningen i Tysklandsspørsmålet som avgjør dette. I særlig grad gjaldt det for amerikanerne, som derfor overhodet ikke engasjerte seg i debatten. Deres innerste tanke var den, at får vi en virkelig løsning i Tysklandsspørsmålet og en integrert styrke under en øverstbefalende, så følger denne målsetting av seg selv. Derfor ville de vel neppe si så meget før de visste hvordan det gikk i Tysklandsspørsmålet. Det kan også sies at spørsmålet er i noen grad akademisk så lenge man ikke kan oppfylle de forsvarsmessige forutsetninger for å gjennomføre en slik strategi. Men vi så det slik at her gjelder det å få fastslått hva vårt mål for 1954 er. Jeg tror som sagt at det man oppnådde, etter omstendighetene var tilfredsstillende.

Før møtet i forsvarskomiteen hadde jeg reist det samme spørsmål overfor Marshall, som hadde konferanse med oss på forhånd, formodentlig for å få et visst inntrykk av hva vi hadde på hjertet. Han inntok den samme holdning, hørte på argumentene med tilsynelatende sympati og forståelse, men engasjerte seg lite, idet det var tydelig at han syntes at her ville det hele avhenge av hva vi oppnådde på andre områder.

Det neste spørsmål som jeg vil ta frem i forbindelse med den mellomlange forsvarsplan, er behovet for styrker. Det var fra militær side lagt fram til militærkomiteen og til forsvarsministrene en studie og en kalkulasjon over hvilke styrker de mente at vi trengte for å kunne holde de fronter som man hadde etablert, eller for å gjennomføre de planer som var lagt opp for 1954. Disse kalkulasjoner

fikk i det store og hele tilslutning, men det ble fremhevet, særlig for Nordeuropa og for Sydeuropa, at behovet for styrker til forsvar av disse to deler av Europa var i nokså høy grad avhengig av hvor forsvarslinjen gikk i Mellomeuropa. Dersom vi tenker oss en forsvarslinje i Mellomeuropa ved Rhinen, må Nordeuropa dekke sin egen sydgrense, og Sydeuropa sin egen nordgrense ved egne krefter. Man får tre fronter i Europa. Dersom forsvarslinjen går så langt øst at den dekker inngangen til Skandinavia og til sydfrenten, vil behovet for styrker der nødvendigvis bli noe mindre. Jeg vil ikke la være å understreke det, fordi det jo bare sier med andre ord den enkle ting at vårt forsvar kan bli effektivere, mer elastisk, og også en rimeligere byrde for oss, dersom andre sørger for et så fremskutt forsvar i Mellomeuropa at det dekker vår sydfront.

Resultatet av dette ble at vårt behov for styrker i nordregionen ble fastsatt foreløpig. De var basert på en annen tankegang enn den vi mener er den riktige, den som i og for seg alle mener er den riktige og ønskelige. Våre behov må derfor bli undergitt en overarbeidelse og revisjon i lys av det man kaller a forward strategy, en fremskutt frontlinje, om og når den blir en realitet. Så meget om behovene for styrker rent kvantitativt.

Det jeg sa om behovet for baser, det gjelder like meget i forhold til den mellomlange plan som det gjelder i forhold til den kortsiktige plan.

Det neste blir så spørsmålet om landenes planer for oppbygging av sine vepnede styrker som skulle gi oss den minimumsstyrke som vi trenger. Situasjonen var den at alle landene bortsett fra Island, etter Koreakrigen hadde tatt for seg sine planer, revidert dem i lys av den nye situasjon, og meldt fra hva de aktet å gjøre i de første årene. Vi hadde meldt fra i vår stortingsproposisjon nr. 122 og stortingsvedtaket. Andre hadde gjort tilsvarende. Det spørsmål som naturlig reiser seg da, er: 1. Er dette nok? 2. Er det en rettferdig fordeling landene imellom? Jeg kan si med det samme at det som landene har meldt fra at de akter å gjøre, er ikke nok, for så vidt som vi ikke når opp til minimumsbehovet for styrker gjennom de programmene. Det bringer oss et meget kraftig skritt fremover, men det vil fremdeles være en udekket rest. I særlig grad vil det være en udekket rest på flysiden.

Allikevel trådte spørsmålet om å fylle dette hullet noe i bakgrunnen til fordel for dette: virkelig å gjennomføre det man nå hadde lagt planer om. For så vidt var det nokså meget samme tankegang som den som har gjort seg gjeldende her i komiteen ved flere anledninger, at nå gjelder det å komme i gang – det betyr nå mere enn nesten noe annet – så man kan se konkrete resultater i løpet av kort tid. Standing Group anbefalte til forsvarsministrene at de skulle gi en slags velsignelse på de foreløpige mål som landene hadde satt seg for oppbyggingen av sitt forsvar, og tilrådde, så sterkt de kunne, at dette program ble gjennomført. Det var prioritert nr. 1 nå. Så vidt jeg kunne bedømme, ble de midlertidige mål som de enkelte land hadde satt seg – og som svarer til de mål vi hadde satt oss i stortingsproposisjon nr. 122 – godkjent over hele linjen.

Hvis vi ser på vårt eget program, som altså også ble godkjent på samme måte som andre programmer, er det mitt inntrykk at det ikke står så aller verst i selskapet

kvantitativt. Når vi har satt oss som mål å bygge opp til den 1. juli 1954 12 brigader av hæren, som svarer til cirka 4 divisjoner, en 11 – 12 skvadroner fly og komplette vårt sjøforsvar, særlig når det gjelder det lokale forsvar, så er det mitt inntrykk at dette programmet står rimelig i selskapet. Det er også mitt inntrykk at Amerikas Forente Stater vil være villig til på de vesentlige punkter å hjelpe oss til å gjennomføre dette oppbyggingsprogrammet. Administrasjonen der borte har ennå ikke godkjent eller fordelt i detaljer den store bevilgningen som kommer i tillegg til de ordinære bevilgninger for 1951, altså de 3,5 milliarder dollars som ble bevilget i tillegg til de løpende hjelpeprogrammer. Men det er mitt inntrykk – jeg kan ikke si det på annen måte – at vi på norsk side vil få en ganske rommelig støtte for å kunne gjennomføre oppbyggingen. Det betyr ikke på noen måte at vi får alt det vi ønsker oss, det tror jeg man skal være klar over. Særlig tror jeg det vil være riktig å innstille seg på at de ting som ikke har helt direkte militær betydning, vil gå ut først. De vil prøve å konsentrere sin hjelp omkring det som de kaller militær hardved, det som de regner med at Norge og Europas land ikke selv har så lett for å skaffe seg. Jeg tror også man skal være forberedt på at de vil være sterkt innstilt på at Europa som en enhet, skal hjelpe seg selv så langt det er mulig, med andre ord at det ikke bare er, som de sier, Amerika, som skal hjelpe Norge. Har Norge mangel på stål, på tøy, så er det jo land som heter Belgia og Italia osv. Jeg skulle tro at den amerikanske tankegang i noen grad er preget av dette at de vil dekke Europas samlede underskudd i forhold til Amerika.

De vil ikke gjennomføre dette synspunktet helt ut. Jeg kan nevne at vi til vår store glede, mens vi var der, oppnådde å få deres approbasjon i prinsippet på uniformstøy til det norske heimevern. Det har vi slitt overordentlig hardt for, og vi var lykkelige da vi fikk det til. Det er en hemmelighet foreløpig som alt det andre her. Det er stikk i strid med deres politikk, det sa de også, og de hadde ikke gjort det før, men de lot seg overbevise av det resonnement, at hvis vi skal betale dette, vil det gå ut over så mange ting av høyverdig militær betydning, og det resonnement at hvis vi ikke får uniformer i en rimelig tid, vil et tilbakeslag rent psykologisk og moralsk innen det norske heimevern, som har så stor betydning, ikke være til å unngå. De sa at på disse premisser hadde vi overbevist dem.

Men selv om vi kunne oppnå en slik ting, tror jeg nok tankegangen rent generelt vil være at Europa må hjelpe seg selv. Hvis vi ser det forsvarsgrenvis, tror jeg de vil være innstilt på å hjelpe oss å bygge opp brigadene i hæren. Hvis man ser på flyvåpenet, håper jeg de faktisk vil satse så meget på oss at vi får det antall skvadroner som vi trenger for å kunne bygge opp et flyvåpen som helt ut består av Jetfly, så vi i 1952-53 kan ha et flyvåpen som på den taktiske side har 3 Vampireskvadroner og 6 jetskvadroner med amerikansk materiell. Det er en ganske svær investering fra deres side, men jeg tror og håper at de kommer til å gjøre den.

Det lå selvfølgelig en viss svakhet kan man si, i behandlingsmåten fra organisatorisk synspunkt. Organisasjonen satte seg ikke i denne omgang ned og analyserte og, om man vil, kritiserte de enkeltes planer. Komiteen sa f.eks. ikke at vi synes Canada gjør for lite, eller vi synes – ja, nå skal man være forsiktig, men f.eks.: vi synes at Island gjør for lite, det kan man vel trygt si, for Island gjør ingen

ting. Den aksepterte det som de enkelte land hadde meldt inn, som organisasjonens foreløpige mål, og sa at det har veldig stor betydning at vi nå setter alt inn på å gjøre noe ut av dette. Jeg tror det er en realistisk politikk, og den vitner også om en overordentlig stor forsiktighet i hele arbeidet i forhold til de enkelte land, deres regjeringer og parlamenter.

Men som jeg nevnte, er det jo på det rene at disse programmene, enkeltvis og sammenlagt, ikke når fram til det som vi regner for å være våre minimumsstyrker og spørsmålet om å fylle gapet vil jo komme opp igjen. Til å begynne med var det nærmest innstillingen på møtet at man skulle vedta en ny appell til samtlige lands myndigheter om at de måtte prøve på om de ikke kunne yte mere. Imidlertid, etter hvert tror jeg den erkjennelse trengte igjennom at en slik alminnelig appell til regjeringene om at de så å si skulle gjøre et nytt bud, neppe ville ha synderlig utsikt til å føre til noe resultat. Jeg tror man kan si at det til slutt var en temmelig enstemmig oppfatning, at når vi neste gang skal gå til regjeringer og storting og be om ytterligere bevilgninger, må vi qua organisasjon ha noe mere å si. Vi må da kunne si: Behovene er de og de. Vi har arbeidet meget nøye med spørsmålet om hvem som skal gjøre hva og hvor meget, og vi er kommet til det resultat at prinsippet om en likelig fordeling av byrdene fører til at den skal gjøre det, og den skal gjøre det. – En slik henvendelse måtte selvfølgelig klart erkjenne at det er det enkelte land som avgjør hvorvidt det er enig i disse betraktninger – denne realisering av prinsippet om en likelig fordeling av byrdene – og hvorvidt det finner at det har råd til å gå med på dette. Men i all fall tror jeg det var enighet om at en slik tilnærming til problemet om å fylle gapet måtte man gjøre, hvis man skulle ha noen utsikt til å komme et skritt videre. Det var sluttresultatet.

Det som nå skjer, er først at Standing Group arbeider ut, fra militær synsvinkel, hvordan de vil fordele det som står igjen, og så blir det da en oppgave for økonomene å gå løs på den fordelingen som Standing Group har gjort, for å se om den tilfredsstiller økonomiske og politiske krav.

På den økonomiske siden vil det nå heldigvis være OEEC i Paris som kommer til å arbeide med disse spørsmål. De har jo et overordentlig inngående kjennskap til de enkelte lands økonomi og resonnerer økonomisk og politisk og ikke militært. Jeg tror jeg nevnte før jeg dro, at jeg var engstelig for at vi skulle kunne komme i den situasjon at det ble lagt fram for oss et forslag til hvordan en skulle fordele byrdene ved det som står igjen. Det skjedde ikke, det kom ikke fram. Men det videre arbeid vil nå arte seg slik at man på militær side vil gjøre først opplegg, og så må det bli i virkeligheten OEEC og den økonomiske og politiske side av vår organisasjon som arbeider videre.

Jeg vil legge til at jeg tror personlig det er i norsk interesse å få fram i konkrete og forståelige ordelag hva prinsippet om en likelig fordeling av byrdene fører til. Jeg tror ikke vi vil komme til å stå så galt i det bildet. Prinsippet er riktig, det lar seg ikke bestride, og jeg tror vi på vår side vil kunne vinne adskillig forståelse for våre særlige problemer hvis vi får et sånt studium gjort.

Hvis vi ikke får det gjort, hvis man bare opererer med prosenter av nasjonalinntekten og – enda verre – prosenter av budsjettene – er jeg litt redd for at

vi kan komme i den situasjon at vi vil få et press på oss i de enkelte spørsmål, hvor de ikke er på samme måte innstillet på å ta hensyn til en slik over all bedømmelse av vår økonomi – jeg tenker da særlig på spørsmålet om tjenestetidens lengde.

Det er det jeg har å si om styrkene, behovet for styrker, oppbyggingen av styrkene og fordelingen av ansvaret for det som står igjen.

Det er et punkt til under denne forsvarsplan som jeg må nevne. De militære myndigheter hadde ikke bare studert den kvantitative side av dette, de hadde også studert den kvalitative side og prøvet å sette opp visse militære prinsipper vedrørende kadrene, treningen, mobiliseringen m.v. Det er en rent militær studie. Det gjøres uttrykkelig oppmerksom på i dokumentet, at spørsmålet har både militære, økonomiske og politiske sider, og rapporten handler om den militære siden.

Rapporten som ble fremlagt om – om man vil – den kvalitative side av forsvarsberedskapet, er fra et militært synspunkt, tror jeg, en god rapport, og nokså overbevisende. Det var ikke så lett å gjøre innvendinger mot den fra den militære synsvinkel.

Den gikk ut på for det første at ethvert land trenger ganske tallrike kadrer av fast personell eller personell som tjener lenge for å kunne fylle behovene vedrørende en effektiv trening og behovene for befal i dekningsstyrkene i fred og i de styrker som blir mobilisert i krigstilfelle.

Videre sier rapporten at etter militær oppfatning er 18 til 24 måneder den tjenestetid som man burde ha, bedømt etter forholdene i de enkelte land. De sier at en slik tjenestetid er ut fra militær synsvinkel den minste man kan greie seg med hvis man 1) skal få en effektiv trening, og 2) får dekningsstyrker av noen størrelsesorden som er rede til enhver tid. Altså, det de sier er at hvis dere har en øvelsestid på, la oss si, fra 9 til 12 måneder, betyr jo det at de sender folkene hjem med det samme de er utdannet. Det rasjonelle, det vi mener er nødvendig, er at man etter at man har utdannet folkene, lar dem gå inn i det man godt kan kalle stående avdelinger, som da skal tjene – om man vil – kuppforsvaret på de mest utsatte steder.

Videre ble det fremhevet hvilken betydning det hadde at man årligårs hadde repetisjonsøvelser, og det ble sagt at de mente det var meget bedre at man hadde det 14 dager hvert år enn at man hadde det over en lengre periode annet hvert år. Det ble fremhevet betydningen av en rask mobiliseringsordning, det ble fremhevet betydningen av at flyvåpenet og marinen hadde et større profesjonelt element enn de andre forsvarsgrener, at en hva angår fly og mer innviklede fartøyer i virkeligheten hadde et temmelig fullstendig profesjonelt mannskap.

Det ble så til slutt gjort oppmerksom på at det var jo flere land som ikke tilfredsstilte disse militære minstekrav 1) fordi tjenestetiden var under 18 måneder, 2) fordi kadrene ikke var store nok og 3) fordi man ikke hadde greid å skape disse stående styrker som da skulle være dekning for kuppalternativet.

Da denne rapport kom opp i forsvarskomiteen, sa jeg for mitt vedkommende at jeg ikke kan bestride at dette er riktige og sunne militære prinsipper, og det er klart at vi alle må prøve å gjøre dem om til virkelighet så godt vi makter det, og så

langt vi makter det. Men jeg sa også at jeg måtte ta forbehold når det gjelder øvelsestidens lengde. Etter mitt skjønn, sa jeg, er det såvel fysisk for forsvarsgrenene som økonomisk og politisk umulig å gjennomføre en tjenestetid på 18 måneder i Norge. Vi hadde 84 dager før krigen. Vi har nå fra 9 til 12 måneder. Det vil for den norske hær overstige dens kapasitet og også det norske luftvernartilleris og kystartilleris kapasitet å gå over en tjenestetid på 12 måneder. Det må jeg si fra her slik at forsvarskomiteen skal være underrettet om hvordan vi ser på dette. Jeg hadde på forhånd hatt et nokså langt innlegg i basespørsmålet, slik at jeg nøyet meg med å si dette.

Det er mitt inntrykk, hvis jeg skal summere opp denne del, at våre programmer når det gjelder styrkenes omfang står rimelig godt i bildet. Når det derimot gjelder styrkenes kvalitet, tror jeg det er der vi vil få vårt hovedsakelige problem. Og jeg tror også det vil være en riktig politikk fra vår side å konsentrere oss om å gjøre det programmet som vi har lagt opp i omfang, så effektivt som mulig i kvalitet. Det er den konklusjon som jeg har trukket av det.

Så det tredje hovedpunkt. – Jeg beklager hr. formann, at jeg tar så megen tid, men det er jo ikke så helt lett å gjøre dette kortere heller.

Formannen: Bare ta den tid De trenger.

Statsråd Hauge: Det tyske spørsmål kom til å dominere konferansens to siste dager. Situasjonen var kanskje litt eiendommelig. Militærkomiteen hadde behandlet spørsmålet om organiseringen av den integrerte styrke i Europa og spørsmålet om øverstkommanderende, men den hadde ikke behandlet Tysklands-spørsmålet. Franskmennene protesterte nemlig plent mot å diskutere Tysklandsspørsmålet i noen annen komite eller på noe tidligere tidspunkt enn forsvarskomiteen. Og en fant at en måtte imøtekomme dette franske ønskemålet. Resultatet ble at militærkomiteen overhodet ikke drøftet spørsmålet om hvordan Tyskland best skulle yde sitt bidrag, og forsvarsministrenes stedfortredere, som var kommet over for å arbeide i et særskilt arbeidsutvalg, kom heller ingen vei med det spørsmålet, fordi franskmennene ikke ønsket å diskutere det. Mens altså på den ene side militærkomiteen kom til å beskjeftige seg med – om man vil – de organisatoriske detaljer vedrørende fellesstyrken og øverstkommanderende og overhodet ikke diskuterte Tysklands-spørsmålet, så kom vi til å konsentrere oss om det tyske spørsmål og kom overhodet ikke til realitetsdebatt om fellesstyrken og øverstkommanderende, fordi det ble sagt fra amerikansk side at de anså det ikke for å ha noen hensikt å drøfte de spørsmålene så lenge det tyske spørsmål, som er avgjørende for det hele, ikke er klarlagt. Det ble likesom den ytre situasjon.

Det kan vel kanskje være like riktig at jeg tar det tyske spørsmål først. Jeg kan bare gi den sjenerelle kommentar når det gjelder den organisatoriske løsning av spørsmålene vedrørende felles-forsvarsstyrken og øverstkommanderende, at der tror jeg det kommer til å gå bra.

Jeg tror vi kommer til å få fastslått at øverstbefalendes oppgave er å forsvare hele Europa, som vi ønsker det. Jeg tror vi får en klar ordning slik at de styrker som

skal stilles til hans rådighet i fred og i krigstilfelle, skal fastlegges etter avtale mellom den enkelte regjering og øverstbefalende eller Standing Group, slik at det blir en bilateral avtale så å si for hvert enkelt land. Men militærkomiteen fastslo det sjenerelle prinsipp at når det gjaldt ens egne områder måtte en være forberedt på å yte det første bidrag selv.

Jeg tror videre man vil kunne få en utforming av spørsmålet om øverstbefalendes rettigheter i fred og i krig som tilfredsstillende våre konstitusjonelle og politiske krav. Jeg tror vi skal få en utforming av kommandoorganisasjonen som vi kan akseptere.

Situasjonen i Washington var den at militærkomiteen gikk langt mindre i detalj enn vi hadde regnet med. Til å begynne med hadde den laget et utkast som trakk opp hovedlinjene for kommandoorganisasjonen, en øverstbefalende og regionale sjefer og enda lenger ned. Men det forslaget ble trukket tilbake, fordi komiteen ønsket at øverstbefalende som hvis det blir noen, formodentlig blir Eisenhower – skulle få adgang til å uttale seg om spørsmålet før Standing Group og militærkomiteen avga endelig innstilling, hvilket jeg synes er både klokt og rimelig. Jeg fikk adgang til å gjøre meg kjent med den tankegang som hadde gjort seg gjeldende på amerikansk og britisk hold, og jeg tror vi skal få en løsning som er akseptabel.

Endelig tror jeg også vi vil få en løsning som vil bli akseptabel når det gjelder regjeringenes innflytelse over Standing Group. Vi hadde nokså lange underhåndsdiskusjoner om det spørsmålet før militærkomiteen hadde sitt møte. Vi gjorde meget sterkt gjeldende at man må sørge for, selv om man må styrke Standing Groups autoritet, å bevare den som et arbeidsutvalg for militærkomiteen, hvor alle er med, og man må sørge for at regjeringene gjennom stedfortrederne i London får adgang til å følge med og gjøre sin innflytelse gjeldende.

Vel, jeg tror denne side av saken vil det være mulig å få løsninger på som tilfredsstillende våre krav.

Vi begynte i forsvarskomiteen på det tyske spørsmål, spørsmålet om de tyske bidrag til forsvaret av Vest-Europa. Der forelå det et amerikansk forslag og et fransk forslag. Amerikanerne hadde lagt fram sitt forslag en ukes tid på forhånd, mens franskmennene først kom med sitt forslag under den første møtedag. Det ble forelagt av Moch, som heller ikke da hadde med seg noe papir som han kunne gi oss.

Det amerikanske forslag tar sitt utgangspunkt i det oppdrag som vi hadde fått fra rådet. Rådet ba oss overveie og komme med en anbefaling om hvordan Tyskland på beste måte sett ut fra et praktisk synspunkt kunne yde sitt bidrag til Vest-Europas forsvar. Og det føyet til at det er alminnelig enighet om at dette bidrag må være slik at vi ikke får en tysk nasjonal arme, og det må være slik at vi ikke får en tysk generalstab. Det var den politiske «guidance» som de ga oss med.

Amerikanernes forslag går kort og godt ut på at de mener Tyskland kan yde sitt bidrag til forsvar av Vest-Tyskland og der i gjennom til forsvar av Europa på den måte at de selv stiller på bena militære enheter av en divisjons størrelse, og at de

deltar i den militære produksjon. Men de har en rekke forsiktighetsregler på begge områder.

Når det gjelder divisjonene, sier amerikanerne at de har valgt divisjonen fordi den er etter deres skjønn den minste enhet som fra et militært synspunkt sett er tjenlig. I en divisjon samvirker folk fra infanteriet, fra artilleriet, fra ingeniørvåpenet og forsyningsavdelinger. All militær erfaring viser at de folkene bør være av samme nasjonalitet. De skal hjelpe hverandre og støtte hverandre, og vi vet hvor mye det har å si at de er av samme nasjonalitet. Men, sier de, våre forsiktighetsregler skal ligge i dette at antallet av tyske styrker må aldri være mer enn 20 % av den felles-europeiske styrke. Og tyskerne skal ikke ha noe fly, taktisk fly eller annet fly, de skal få flystøtten fra andre. Det er for øvrig mange som mener at dette siste er i strid med sund militær tankegang, men de har nå tatt det med som en forsiktighetsforanstaltning.

Videre sier de at når det gjelder treningen, bør den skje slik at tyskerne bør stå for den under alliert kontroll. De tok ikke stilling til rekrutteringsmåten, om det skulle være verneplikt eller om det skulle være profesjonelle styrker. Men de ga uttrykk for at når det gjaldt offiserene, skulle man bygge – ikke på det gamle offiserskorps – men skulle så langt som mulig trene opp nye tyske offiserer av den tyske ungdom i dag. Det betyr naturligvis at dette vil ta langt lenger tid, og derfor er de også meget oppsatt på at en skal komme i gang snarest.

Amerikanerne mener at det på tysk side må være en sentral myndighet som kan stå for rekrutteringen og treningen under alliert overoppsyn. Derfor kommer de til at det bør lages en sentralorganisasjon under tysk ledelse, men under alliert overoppsyn.

Når det gjelder produksjonen, sier de at tyskerne må kunne lage mindre håndvåpen og slike alminnelige artikler som man trenger, men de skal ikke få adgang til å lage større militærartikler.

De skal selvfølgelig betale for seg selv.

Det var det amerikanske forslag, jeg tror jeg tør si at alle land, bortsett fra Frankrike, var innstillet på å legge det til grunn for den videre drøftelse, selv om det nok kunne gjøre seg den oppfatning gjeldende at en gjennom den såkalte Federal Agency, sentralorganisasjonen, var kommet nokså nær det man kan kalle et forsvarsdepartement eller generalstab.

Det er også riktig å nevne på dette trinn at etter hvert som konferansen skred fram og planene ble diskutert, kom deltagerne uvilkaarlig nokså sterkt under det inntrykk at skal vi greie å få bygget opp den nødvendige minimumsstyrke slik at det blir realistisk fra et militært synspunkt, og mulig fra et økonomisk synspunkt, så må tyskerne yte et bidrag til forsvaret av sitt eget land.

Det franske forslag vil være kjent fra pressen. Det Moch gjorde, var at han laget en slags kommentar til Plevens tale i deputertkammeret. Senere er forslaget blitt i noen grad utarbeidet. Vi fikk i går et forsøk fra de militære på å sette det mer i stil og orden.

Franskmennene sier: ingen tyske divisjoner, intet tysk forsvarsdepartement eller sentralmyndighet. Det ga Moch overordentlig sterkt uttrykk for, det er umulig,

det kan vi aldri akseptere. Vi erkjenner at de skal yte et bidrag, men vi mener det skal gjøres på den måten at tyskerne tas opp i en Europa-hær eller Europa-legion, som det også ble kalt. Denne hær eller legion skal stå under øverstbefalende rent operativt sett og militært, men det skal være en egen forsvarsminister, en forsvarsminister for Europa-hæren som skal stå for rekrutteringen, administrasjonen og alt det som ellers hører hjemme i et forsvarsdepartement.

Det var tanken at tyskerne skulle opptas i denne Europa-hæren, enten enkeltvis, det var nok deres opprinnelige ønske, eller som de senere sa, i forband opp til en bataljons størrelse, det er det siste.

Franskmennene hadde tenkt seg at denne Europa-hæren skulle til å begynne med være på 100 000 mann med en 20 % tyskere, altså ca. 20 000 tyskere, og at den kanskje kunne stige opp til en 9 – 10 divisjoner, 250 000 – 300 000 mann, hvis eksperimentet gikk bra.

Forsvarsministeren skulle stå ansvarlig overfor en europeisk parlamentarisk institusjon, det behøvde ikke nødvendigvis være forsamlingen i Strasbourg, det kunne også være en instans som var særskilt sammensatt for dette formål. Dessuten skulle han stå ansvarlig overfor en ministerkomite representert ved de land som hadde styrker med.

Frankrike sa at vi vil ikke gå inn på tysk deltakelse i det hele uten at dere anerkjenner denne forsvarsministeren og denne politiske konstruksjon. Vi ser dette som et vesentlig ledd i arbeidet for å forene Europa. Etter hvert vil kanskje denne Europa-hæren komme til å ta stadig større plass og fortrenge de nasjonale hærer, og en gang kan den kanskje nettopp bli den styrke som FN ønsker å sette opp.

Videre sa de at betingelsen fra deres side er at de får undertegnet pakten om kull og stål, Schumanplanen. De mente at tyskerne nå hadde begynt å bli større på det etter at de så en ny sjanse «komme opp» gjennom dette opprustningsprogrammet.

Det som Moch ikke sa noe om, men som jo fremgikk nokså klart av det han sa, var at denne Europa-hæren skulle først og fremst settes opp i fransk regi. Det skulle altså være Frankrike som ble ansvarlig for å skaffe til veie mulighetene for trening, instruktører m.v. og de tenkte seg nok – det er det ingen tvil om – at forsvarsministeren skal være fransk, og at offiserskorpset, kadrene i det vesentlige skal være franske.

Moch presenterte denne planen slik at han sa: Her er vårt forslag, det er det eneste vi kan gå med på. Ta det eller kast det.

Debatten utviklet seg slik: etter at Moch hadde hatt sitt innlegg, uttalte alle seg, og man kan si at de la for dagen at de, kanskje bortsett fra Belgia – det er ikke godt å si – ville ha foretrukket å diskutere saken på basis av det amerikanske forslag. Men det ble i første omgang uttalt atskillig forståelse for Frankrikes særlige problemer og sympati for enkelte av de tanker som var nedlagt i det franske forslag.

For mitt vedkommende sa jeg at vi hadde muligheter for å forstå de tanker som lå bak det franske forslaget, og at det kunne være et spørsmål å gjøre enheten til en brigade i stedet for en divisjon. Tyske brigader ville da inngå på sett og vis i en slags A-pakt-divisjon. Videre sa jeg at vi gjerne så en ordning slik at dette tyske

forsvarsdepartement eller rettere sagt denne sentralmyndighet kunne bli avløst av en annen instans som kanskje var knyttet mer til øverstbefalende for Europa enn til tysk sentraladministrasjon.

Danskene gikk fra begynnelsen av nokså sterkt og bestemt inn for at en skulle legge det amerikanske forslag til grunn.

Etter at alle hadde uttalt seg kom Moch igjen og sa akkurat det samme som han sa første gang: Her er vårt forslag, ta det eller kast det. Og det forandret i grunnen situasjonen nokså momentant.

Britene hadde hele tiden hatt denne innstillingen som Shinwell ga uttrykk for i sterke ordelag: Her foreligger et historisk tilbud, Amerika tilbyr for første gang å ta del i Europas forsvar i fred med et betydelig antall divisjoner og et betydelig antall fly. Dette er en revolusjonerende ting, dette gir oss faktisk sjansen til å avverge en krig. Shinwell sa om og om igjen: jeg interesserer meg for 1951 og 1952 mer enn jeg interesserer meg for fjernere år. Han sa: Grip dette tilbud, vi må holde det fast, vi står på terskelen til å få dette til. Han tok ganske hardt på franskmennene i alle sine innlegg, og det var nok litt delte meninger om det var helt psykologisk gjort. Men det var kraftige argumenter og kraftig tale.

Marshall sa fra at han var rede til å anbefale overfor sin regjering at den skulle engasjere seg med divisjoner og flyskvadroner i Europa, men han ville ikke gjøre det uten at han kunne si med god samvittighet at han sendte amerikanske styrker til et foretagende som var militært sunt og realistisk. Med det mener jeg, sa han, at det må være en mulighet for at denne styrke skal kunne greie seg nå, og det må være en god sannsynlighet for at denne integrerte styrke skal kunne greie seg i nær fremtid, en god sannsynlighet. Med det tror jeg nok han også mente å si, uten at han sa det direkte, at det franske forslag betrakter ikke vi som realistisk og effektivt fra et militært synspunkt.

Denne amerikanske holdning ble tydeliggjort da vi kom et stykke lenger i agendaen, til punktene som vedrørte fellesstyrken, dens organisering og øverstbefalende. Da sa Marshall: Jeg foreslår at disse papirer sendes tilbake til militærkomiteen for at de skal kunne arbeide videre med dem uten at denne komite foretar en realitetsbehandling. Det er nødvendig etter vårt syn å se spørsmålet om fellesstyrken, dens sammensetning og øverstbefalende i lyset av det tyske bidrag. Vi kan derfor ikke gå videre. Han sa det med to meget elskverdige setninger, men dermed var det jo gjort helt klart hva vi i og for seg visste på forhånd, at det amerikanske tilbud om å delta var avhengig av at Europa ydet bidrag som omfattet betydelige bidrag fra tysk side.

Shinwell kom igjen og sa: Jeg vil gjøre dette helt klart. Jeg kan kanskje overbevise den britiske opinion om mange ting, men jeg kan ikke overbevise dem om at vi skal delta i Vest-Tysklands forsvar uten at vest-tyskerne selv yder et bidrag til dette forsvar. Hvis den franske holdning forblir den samme hele tiden, kan heller ikke Storbritannia unngå å overveie på ny om vi kan øke det antall divisjoner som vi har stående i Tyskland, slik som vi har tenkt å gjøre.

Jeg skal ikke uttale meg om det var klokt sagt, men i all fall sa han det. Deretter kom så innleggene i tur og orden. Jeg kan summere dem opp slik at Moch

nok ble sittende tilbake med det inntrykk at hele konferansen var skuffet over at han hadde vært så stiv og ubøyelig og bare kunne si: Ta dette eller kast det. Han reiste nok tilbake med det inntrykk at det var alvor både fra Amerikas og Englands side når de knyttet en løsning av det tyske spørsmål til spørsmålet om europeisk fellesstyrke og øverstkommanderende.

Om det vil gjøre inntrykk, om det er mulig for franskmennene å komme oss i møte, sånn at vi får et kompromiss, er ikke godt å si. Det er mitt inntrykk og mitt håp at det vil være mulig å finne et kompromiss her. Det forutsetter da at franskmennene på den ene side tøyer seg, men det forutsetter på den annen side at amerikanerne ikke er alt for firkantet i sine resonnementer. Jeg skulle tro at det vil foreligge muligheter for å få det til.

Situasjonen er nå den at forsvarsministrene sendte sakene tilbake til militærkomiteen som skal arbeide først og fremst med spørsmålet om hvordan det tyske bidrag skulle være ut fra et praktisk militært synspunkt. Vi anmodet også stedfortrederne om å arbeide med den politiske side av saken, som jo her selvfølgelig er den fremtredende. Så var det meningen at vi skulle komme sammen i slutten av denne måned for å gjøre et nytt forsøk på å nå fram til en løsning som alle kunne samle seg om. Da vil vi altså samtidig, hvis vi greier det, kunne vedta våre anbefalinger om fellesstyrken og øverstbefalende.

Marshall sa underhånden til meg etterpå: Jeg vil ikke fastsette noen bestemt dag for det nye møte, for nå må det virkelig arbeides underhånden; det må gjøres de nødvendige spadestikket for at vi kan greie å nå til et resultat når vi kommer sammen igjen.

Virkningene av vårt mislykte møte på dette punkt var allerede meget merkbare i Amerika, hvor opinionen jo svinger nokså sterkt og hvor ingen ting er mer mislykket enn det å mislykkes. Hvis vi skulle få et sånt møte til, sa Marshall, ville virkningene i Amerika bli uberegnelige. Derfor ville han ikke fastsette nytt møte, før han visste med seg selv at man kunne nå et resultat.

Jeg vil også gjerne gi det inntrykk her i komiteen, fordi jeg tror det er det riktige inntrykk, at i dette spillet kan det nok være amerikanerne på en måte er litt firkantet i sine resonnementer. Men Marshall var uten sammenligning den mann som inntok den kloke og formidlende holdning. Mens Shinwell var meget innstillet på å presse på for å få konsesjoner av Moch der og da, var det Marshalls resonnement at franskmennene har allerede beveget seg et godt stykke på vei i dette spørsmål, vi må innrømme at franskmennene har en vanskelig situasjon, og jeg vil derfor gjerne de skal få tid på seg til selv å arbeide med disse spørsmål og at vi skal få tid på oss alle sammen til å tenke løsningene litt mer gjennom. Derfor var han stadig stemt for at man skulle ta den pause som man trengte.

Jeg tror det er en meget klok holdning, og det er mitt inntrykk og mitt håp at vi skal kunne komme sammen igjen i løpet av noen uker og oppnå det vi ikke oppnådde denne gang. Jeg kan kanskje der legge til at den amerikanske kongress skal komme sammen den 27. i denne måned, og jeg skulle tro at de vil være meget interessert i at de kan ha hovedtrekkene i denne sak klargjort til da.

Formannen: Er det i London man skal møtes?

Statsråd Hauge: Det var meningen vi skulle møtes i London, men det er ikke fastsatt ennå. Det er formannen som avgjør når og hvor vi skal møtes.

Til slutt to ord om den norske holdningen i dette spørsmålet. Den norske politikk var jo trukket opp av Stortinget og Regjeringen før utenriksminister Lange reiste til New York, og fikk sitt uttrykk i den uttalelse som statsministeren leste opp i Stortinget og som Lange avga i New York. Jeg tror den uttalelsen har gitt oss et godt grunnlag i dette spørsmålet. Det er ikke nødvendig for oss å gjøre noen forandringer i den politikk som vi har definert. Vi vil innenfor rammen av denne politikk kunne gi vår tilslutning til det amerikanske forslag. Vi vil kunne gi den enda mer til et kompromiss som nå måtte bli arbeidet fram.

Men jeg vil gjerne legge til at når vi overveier disse spørsmål, så kan det jo ikke bare være følelsesmessig uvilje og den politiske betenkelighet ved å reise tyske enheter som behersker oss. Det er riktig å ha for øye hvilken svær forsvarsmessig betydning dette bidrag fra tysk side vil ha for oss. Det er riktig å være klar over at et tysk bidrag er nødvendig for at vi skal kunne få et forsvar i Europa som er et virkelig realistisk forsvar og som samtidig er økonomisk sett mulig å bære. Og der er jo vi altså nokså vitalt interessert, som jeg sa, fordi det som fordres direkte av oss, er temmelig direkte avhengig av hvor vi kan regne med at forsvaret i Mellom-Europa trekkes.

Dette var forholdsvis springende, men jeg tror det er det vesentlige av det som foregikk der borte og som hadde en politisk betydning.

Jeg kan kanskje også legge til at det ble lest opp av Marshall en erklæring om handelen mellom øst og vest som i det vesentlige, såvidt jeg kan skjønne, hadde betydning for forholdet England – Amerika i dette spørsmål. Jeg skal la den gå videre til Handelsdepartementet.

Formannen: Jeg vil takke forsvarsministeren for den utredning han har gitt her i dag. Jeg tror vi hilser alle med glede at han gikk såvidt meget i detaljer som han gjorde.

Jeg har latt stenografer være til stede og ta opp forsvarsministerens foredrag. Jeg kan tenke meg at det i foredraget er mange forskjellige punkter som det kan være interessant å diskutere her i komiteen før forsvarsministeren reiser til det neste møte, sannsynligvis i slutten av måneden. Jeg tenker først og fremst på hvordan vi skal stille oss til dette problem med assistanse fra Vest-Tyskland og opprustningen der. Personlig har jeg sett det sånn og gitt uttrykk for det, at vi får ikke bygget opp en tilstrekkelig stor maktkonsentrasjon uten at det er tyskere med, men det er mange måter det kan gjøres på.

Tiden i dag er jo langt fremskredet. Jeg vet ikke om det er noen som ønsker å uttale seg om disse spørsmål nå eller om vi kan ta et møte i den utvidede utenrikskomite etter at vi har fått anledning til å gå gjennom det stenografiske referat av forsvarsministerens foredrag.

Torp: Jeg tror det vil være riktig at vi tar et nytt møte, slik som formannen antydet. Men jeg vil allerede nå si at jeg synes den rapport som er gitt, følger i så høy grad de linjer som er trukket opp på forhånd og resultatet står også i forhold til dem, at det vesentlig bare kan være snakk om de enkelte spørsmål.

Formannen: Det var først og fremst Tysklandsspørsmålet jeg tenkte på.

Torp: Tysklands-spørsmålet ja, og det kan jo også være det kvalitetsmessige. Såvidt jeg forstår, skulle kvaliteten være tilstrekkelig, slik som den er fastsatt, men kvaliteten kan det altså være spørsmål om, det vil si først og fremst øvelsestiden. Forsvarsministeren sa at han allerede på møtet i Washington ga uttrykk for at over 12 måneder ville vi vanskelig kunne gå bl.a. av økonomiske grunner. Og det er jeg enig med ham i at vi ikke kan på det nåværende tidspunkt. Det er ingen tvil om at det var ønskelig om vi orket å gå lenger ikke minst når det gjelder kuppberedskapet. Men jeg tror det vil være riktig at vi tar et møte senere.

Smitt Ingebretsen: Jeg vil få gjøre oppmerksom på at det er flere av komiteens medlemmer som reiser til Strasbourg i neste uke. Hr. Valen reiser alt mandag kveld, og det ville være av stor interesse for oss å kunne være med i en debatt her.

Wright: Jeg vil reise et spørsmål i forbindelse med at saken utlegges. Det er jo mange spørsmål som her kommer opp. Vil det ikke være rimelig at man til det møte også innkaller forsvarssjefene?

Det har en dobbelt hensikt fra min side. Det kan være spørsmål som det er av interesse å høre de militære sakkyndiges egen vurdering av. En annen side av saken er at jeg tror de har en stor interesse av å høre på en politisk forsamling debattere disse spørsmål. Jeg tenker i særlig grad på det spørsmål som var reist i forrige møte om hvilken nasjonalitet man helst skulle ønske sjefen for den nord-europeiske region hadde. Der ble uttalt, jeg tror både fra forsvarsministeren og fra annet hold, at fikk man en engelskmann, ville han ha en ganske klar forståelse av hvor den politiske ledelse stopper og hvor den militære begynner og omvendt. Jeg er ikke så sikker på at den samme oppfatning alltid gjør seg gjeldende på norsk hold, hverken på militært eller politisk område. Men jeg tror forsvarsgrensjefene ville ha stor interesse av å høre på en slik debatt som den vi hadde sist, som var meget interessant og som jeg forsto på forsvarsministeren at han hadde hatt glede og nytte av.

Statsråd Hauge: Hvis det er noe ønske om det, vil jeg gjerne ta med meg forsvarsgrensjefene. De vil da kunne svare på spørsmål direkte og de vil selv være interessert i den veiledning som ligger i drøftelsene her. De får da klarligvis et mer direkte inntrykk enn jeg kan overføre til dem ved å fortelle dem om det som skjer her.

Admiral Danielsen vil være fraværende, etter hva general Backer sier, så vi får da ta fungerende sjef for sjøforsvaret.

Smitt Ingebretsen: Det er muligens noe malplasert, men siden man har vært inne på spesielle punkter som en mener bør komme til drøftelse her – Tysklands innpasning i Vest-Europas forsvar, vår øvelsestid o.s.v. – vil jeg også trekke frem et spørsmål. Det er et spørsmål som jeg mener naturlig må melde seg i forbindelse med den norske linje – om jeg må få lov å bruke et sånt uttrykk – i basepolitikken. Det er spørsmålet om vår sikkerhet når det gjelder våre flyplasser idet jeg går ut fra at den størst mulige sikkerhet reist ved norske midler vil være en styrke for oss når det gjelder å få anerkjent vår basepolitikk. Jeg vil gjerne si at det spørsmål er av de punkter som det er naturlig å drøfte i denne sammenheng.

Formannen: Det vil bli anledning til å ta det opp. Vi holder da neste møte mandag kl. 10, idet jeg har forstått på Stortingets president at presidentskapet vil la oss få den dag.

Møtet hevet kl. 15.